

Comèdia

És cert, tal com afirmen els (pocs) que verdaerament saben de llibres, que la *Comèdia*, dita *Divina*, continua sent la més humanament extraordinària i misteriosa de totes les obres amb què pugua ensopegar un lector ambiciós. És igualment cert que el cinisme, l'agressivitat, l'orgull i l'audàcia de Dante ultrapassen els de qualsevol escriptor, d'abans i de després. I és cert també que ell ho sabia: pareix inconcebible, però ho sabia. Tant, que, de tots els cercles dels pecadors, l'únic que considera hipotèticament propi és el de la supèrbia. I estava convençut, com mai no ho ha estat cap altre autor que no siga el de la Bíblia, que la seua obra era la veritat, tota la veritat, la veritat que té més importància que totes. Allà hi ha l'ordre de l'univers sencer, des del centre de la terra fins als cercles mes alts de les estrelles, hi ha tota la història de l'eternitat, la història de la humanitat, la de Dante mateix, que és la que compta, i la de Beatriu, que està per damunt de totes. Això no seria més que especulació doctrinal, una fantasia fabulosa sobre la política, la filosofia i la teologia dels segles medievals (i d'algunes llegendes procedents del món islàmic) si no tinguera la potència narrativa i poètica que té. I no seria més que una gran història (a l'altura, això sí, de les històries d'Ulisses, de Hamlet, del Quixot), si Dante no haguera inventat el més alt i singular personatge que mai ha passat per la ment i la ploma de cap escriptor: Beatriu, l'enviada de Déu, criatura de Dante que la crea. Una cosa mai no vista tampoc, ni abans ni després. Tal com vostès deuen recordar, Dante es troba perdut en la selva obscura de la vida, i és Beatriu la que baixa del cel fins als llimbs a demanar-li a Virgili que faça de guia al seu antic enamorat. Però Virgili, quan la veu, ja diu: "Oh dama plena de virtut, per qui / l'espècie humana és més que el contingut / d'aquell cel que té el cercle més petit!". (Nota de cosmologia medieval: el cel de cercle més petit és el cel lunar, el més baix, el que conté directament la terra i per tant la humanitat.) És a dir, Virgili està dient que *per ella* la humanitat és més que humana! O siga, que Beatriu eleva a un nivell més alt la que en podríem dir dignitat ontològica de l'es-

Joan Francesc Mira

pècie, cosa que és una heretgia inaudita, una blasfèmia: això, segons la doctrina, només pot ser obra de Crist o, en tot cas i per extensió, de la Mare de Déu. Algú podrà pensar, però, que és com una metàfora poètica de l'autor enamorat. Doncs,

no senyor: és part de la substància mateixa del poema i del fons de tota la història.

La cosa és que Dante Alighieri va conèixer una xiqueta de pocs anys, potser nou, la mirava passar, hi va tenir poc tracte –hi ha qui diu que ella ni se'n degué adonar realment que tenia un poeta enamorat–, i la criatura es va morir encara ben jove. La resta és ja literatura universal, i Borges, recordat per Harold Bloom, podia escriure: "*Infinitamente existió Beatriz para Dante. Dante muy poco, tal vez nada, para Beatriz*". D'aquest molt poc, doncs, d'aquest potser no res, Dante va crear un personatge infinit. Una dona infinita. Una "dama del cel" que al mateix temps és infinitament desitjable: Dante, quan la torna a trobar, quan la mira, o està a punt de desmarxar-se o gairebé perd els sentits per la potència dels ulls i de la bellesa de la dama. Una dona que ja era més bella que totes quan vivia en la terra, i que ara creix en bellesa inexpressable a mesura que puja amb l'amic pels cercles celestials. L'enamorada ideal de tota història d'amants impossibles? No, senyor. La dama inaferrable, senyora sublim, de tots els trobadors? No, senyor. És a dir, tot això, però moltíssim més. Perquè Beatriu és el desig, la bellesa, l'amor, el sentit de la vida, algunes coses més. Però és alhora la doctora més alta, la veritat, la doctrina, la cosmologia, la teoria de la història, la metafísica i la més elaborada teologia: han vist mai vostès, en la història de la literatura, una jove infinitament desitjable que és alhora el dipòsit de la ciència infinita? Una dona amb uns ulls de bellesa tan fulgurant que quan et mira et deixa estabornit per terra, i que és alhora, ella mateixa, ontologia vivent i camí de salvació eterna de l'amant elegit? Jo no he vist mai cap cosa igual, ni semblant, i supose que vostès no l'han vista tampoc. Reposeu, doncs, lectors eventuais o hipotètics, i penseu de tant en tant en Beatriu.

"Borges, recordat per Harold Bloom, podia escriure: 'Infinitamente existió Beatriz para Dante. Dante muy poco, tal vez nada, para Beatriz'. D'aquest molt poc, doncs, d'aquest potser no res, Dante va crear un personatge infinit. Una dona infinita. Una 'dama del cel' que al mateix temps és infinitament desitjable"